HEEMI

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR OVERMAAS

HEEM

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR OVERMAAS

Uitgave : Langohr-Veltmans-Vreuschemen Komitee,
Melkerijstraat, 35, Halle (Brabant-België)

Postcheck 5202.51
Telefoon: 02/56.76.54

Abonnement : 150 Fr. p. jaar
Het gewoon nummer : 25 Fr.
Het dubbel nummer : 50 Fr.
(voor België en Nederland)

8° Jaargang
Nr. 4
Juli-Aug. 1964.

OP EN TAPIËT

blz.

Leo TELLER. Foto. 2.
Il y a dix ans mourut Leon Teller. 3.
10 jaren geleden overleed Leo Teller. 4.
Wie de Trow entstong. Gedicht door Leo Teller. 5.
Der Nöjje Hoot. Id. door Leo Teller. 6.
Papa, do bes ageschmiet. Id. door Leo Teller. 6.
De Landen van Overmaas en de Universiteit van Leuven (1834 - 1909). 7.
O Wie ! Gedicht door Gerard Tatas. 9.
Wörterbuch der Eupener Sprache von A. Tonnar u. W. Evers Eupen 1899. 10.
Wat ann eene-n-éss. Gedicht door Jean Vilvoye. 13.
Een gelukkig Initiatief. Vereniging voor Vreemdelingenverkeer en Toerisme "De Voerstreek". 14.
In Memoriam Juliaan Molemans. 16.
Bij onze Prijsvraag "Waar staan deze Kruisen ?". 16.
Modder. Lied, woorden van Jean Vilvoye, muziek van Willy Ostijn. 17.
's-Gravenvoeren.
Logeeringen ende andere Lasten aengebracht, Taxatien.
oft Repartitien 1627 - 1632, met illustraties. 23.
Tribulations d'une jeune Parisienne à Moresnet en 18...
La Légende d'Emmabourg. 32.

OMSLAG : zegel Ermesindis, echtgenote van Walraven III. 1243.

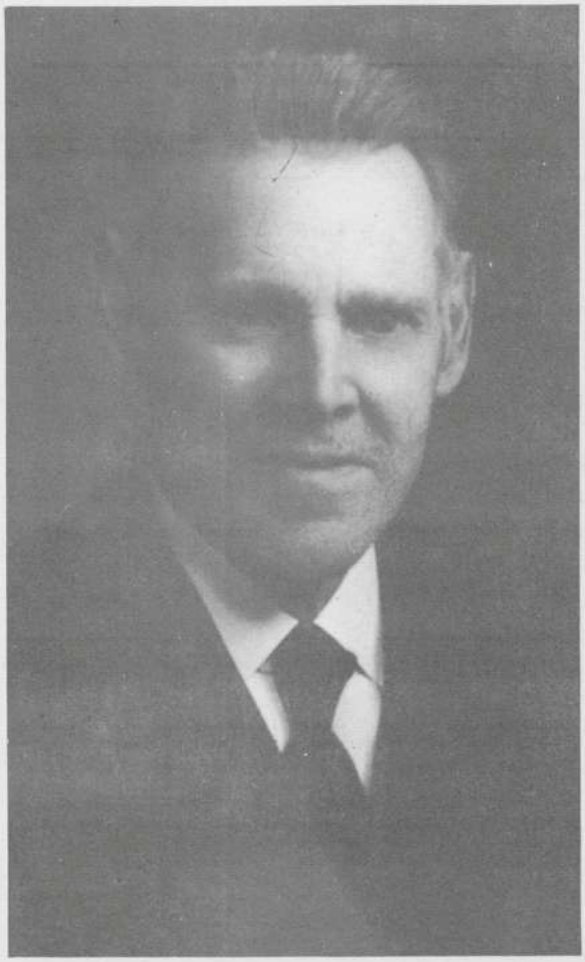

"Ming grötste Vröed is ANDER vrue te make.
Dovör maak ech die löstege zake". L.T.

IL Y A DIX ANS MOURUT LEON TELLER.

- - - - - - -

Léon TELLER est né le 17 février 1880 à Baelen sur Vesdre. Il fit ses études primaires à l'Ecole Communale de Welkenraedt. Bien que brillant élève, et en dépit des injonctions paternelles, il refusa - à l'encontre de ses frères - de poursuivre ses études à l'Institut St. Joseph de Dolhain, tant était grande sa passion pour... les chevaux.

Dès sa jeunesse il voua un véritable culte au "plattütsch" tel qu'on le parle dans le Doyenné de Montzen. Durant les longues soirées d'hiver, il écrivit ses innombrables "Gedichte, Paskeie, Vördräg vör Dame en Häre, Lostspelder, Sengspelder, Crismesspelder... in enge, twée, en drée Akte" avec la seule prétention d'"AMUSER HONNETEMENT" tous ceux qui, dans sa région, ne comprenaient pas le français et ne désiraient pas, pour des raisons politiques et sociales très compréhensibles, favoriser une nouvelle expansion du haut allemand.

Son oeuvre - plus de dix gros volumes manuscrits - écrit en un langage savoureux, imprégné de foi chrétienne, souvent naïve, et d'une drôlerie souvent irrésistible, témoigne d'un sens dramatique réellement étonnant.

Sa passion pour le théâtre n'avait d'égale que son intérêt pour l'histoire et le folklore de l'ancien Duché du Limbourg. C'est ainsi qu'à côté d'une remarquable chronique familiale, qui illustre à merveille son attachement profond à la terre et son respect presque religieux pour ses ancêtres, il rédigea en français, durant les douloureuses années d'annexion, un "Petit Récit historique de la Paroisse de Welkenraedt" (250 pages manuscrites, abondamment illustrées), fruit d'un long et patient travail de documentation, que le Bulletin de la Société Eupenoise d'Histoire (1951, N° 1, p. 15) n'hésita pas à qualifier de "joyau". Un joyau qui "rayonne une atmosphère d'intérêt soucieux, qui reflète les jours heureux et les tristes moments que le village a connus".

Père de huit enfants, ayant siégé pendant douze ans au Conseil Communal ancien président de la Société de Chant "La Persévérante" et président de la Section locale de l'Union Professionnelle Agricole, Léon TELLER est mort le 16 août 1954 à la Clinique de Verviers. Les quelque treize cents lettres, cartes et télégrammes de sympathie, provenant de 88 villes et villages différents, que sa famille reçut à l'annonce de son décès, prouvent à suffisance combien sa notoriété était grande.

10 JAREN GELEDEN OVERLEED LEO TELLER.

Op 16 augustus 1954 overleed Leo TELLER.

Wij geven hierboven enkele flitsen uit het schone leven van deze schone mens. Wij hopen ons in de gelegenheid te bevinden binnen afzienbare tijd van hem een uitgebreide levensbeschrijving te kunnen publiceren.

Leo TELLER was een der nederigsten uit zijn volk, gesproten uit het meest gezonde gedeelte van dat volk, de boerenstand, verbonden en vergroeid met land en volk en de grond waarop hij leefde en werkte.

En toch werd hij groot, midden zijn volk, bemind door zijn volk. Geen treffender bewijs hiervan kan gegeven dan de talrijke blijken van sympathie bij zijn overlijden.

L. TELLER was een mensenkenner. Hij ontdekte de "kleine kanten" van de mensen, zijn medeburgers en met een fijne glimlach schreef hij er een gedichtje over : raak, sappig, zeer zelden hard, meest vergoelijkend. Hoe zou hij dit beter gekunnen hebben dan in "Welkender Platt" ? Hij lokte de lach van de mensen uit over de menselijke zwakheden, geen schaterlach, een brede glimlach. De lezers zijner gedichten lachten, de toehoorders zijner toneelstukken klapten in de handen bij het hekelen van hun eigen gebreken.

Nog steeds wordt Leo TELLER gespeeld, de grondige wijzigingen die zich inmiddels hebben voorgedaan ten spijt, en ook genoten.

Wanneer zal een uitgave van zijn gezamenlijk werk het licht zien ?

HEEM acht het zich tot een aangename plicht de nagedachtenis van Leo TELLER, een van Welkenraedt's verdienstelijke zonen, te eren bij gelegenheid van de tiende verjaardag van zijn heengaan, te meer daar Leo TELLER de reeds voor de oorlog 1940-44 aangekondigde verschijning van dit tijdschrift van harte begroette.

Mogen zijn werken onze mensen blijven boeien.

Moge zijn gezonde, volkse geest in ons volk blijven voortleven.

Het L.V.V. Komitee.

WIE DE TROW ENTSTONG.

Wie ose leve Herrgott de welt schuef,
zörgdene ooch dat et minsche guef.
E makde ne Adam ut gätt leem,
än et Paradies, dat woet zen heem.
Mä Adam hauw nüeme wu'e gätt koss a zage,
än geng no der Herrgott kriesche än zech beklage.
Der Herrgott kos'em äel gar neet verdenke,
än dien'em i ne depe schlop verzenke.
Du makdene ut en Röpp van Adam
en hiële fing än leef Madam -
Wie Adam du wakker än zoch wer klor
... Wosse bo neet wat an'em wor.
Va Vröede vange aan te danse än te sprenge,
en zön spass kosse an dat mädsche venge.
E reep : "Herrgöttche, krieg mech alle Röbbe ut
än maak mech luter Madämkere drut". -
Dorop der Herrgott du an Adam zaht :
"Dow wors onkontent än hass dech beklaht,
Now krieg dech die Eva, et is ding kompenej,
Mä !.. makt mech wahl geng dommerej".
Dat hauw e i'ne hiële öschte tuën gezaht -
Wië zen bedingung noch hauw operlaht,
die bedingung van dä boom, dä zonderbare,
Wuvan e de äppel vör äntemake wohl verware,
Du makdene zech wer in enge galop,
Flott än i glans no gene Hemmel erop -
Wie Adam än Eva zech du ens bezoge,
ze wore... 's wie ut gen Luët gevloge.
Du lachde z'ens.. vongen aan te karesere
än genge dörch ge fie Paradies spatsere.
Now, wenn Adam ooch noch neet hiel galant,
e hauw jo zen Eva wat alles bäeter kant.-
Ze hant du wahl en dommerej bedräve.
Mä ze zönt zech wahl ömmer...tröj bläve.
Ze hant zech geplocht än goot te zame huziët,
än dörch hön hat zech de welt vermiët.
Now,... dat es de geschichte van wie't gong
wie de alleröschte trow entstong.

(1935) Leo TELLER.
(in verbeterde spelling).

DER NÖJJE HOOT.

De jong Vrow wol ene nöjje Hoot.
En der Maan vont der auwe noch goot.
Ze hauw e Leet...! et woor neet te zage
e, geng et a Vrow Nobesche klage.
"Mär enzech en alleng vöar mech te kwele
"Welt e mech de nöjje Hoot neet gele !
"Ech kriisch mech de Owe ruet,
"Dat kwelt mech bes an der Duet !"
"Och, zaat d'ander, went en dech sterve deet
"Da haat de Rowländer noch mie Leet."
"Joo, zaat al krischender de Vrow, dat dien em goot,
"Mi Begräfnes kost mie, es de nöjje Hoot."

Leo TELLER.

PAPA, DO BES AGESCHMIET.

Fränske bekeak et Brörreke, dat, wi Papa zaat,
De Wiisfrow i gen Naat hauw braat.
Hea bekeak et genauw, van dronder en drop,
en vont gen een Hoor op zene Kop.
"Mä, zeet e, es dat Kent och normaal en gezont ?
"Dä, ech zen och geng Teng in zene Mont".
En Papa zeet, dat Kenscheren ömmer zue zönt,
En Horen en Teng, dat dat noch kömt.
En wi Fränsken et Kensche noch ens beziit.
Ziet e, dat ze Gezecht i Vauwe liit.
Du zeet en a Papa, hiel goot överlaat
"Do bes ageschmiet, ze hant dech enen Auwe braat."

Leo TELLER.

(Spelling Dr. J. Langohr)

DE LANDEN VAN OVERMAZE en de KATH.UNIVERSITEIT VAN LEUVEN.

1834 - 1909

In ons nummer van maart/juni 1964 wijdden wij een uitvoerige bijdrage aan de aanwezigheid van studenten uit de historische Landen van Overmaze aan de kath. universiteit te Leuven, gedurende de periode 1642 tot 1776, zulks aan de hand van het werk "Les Etudiants des Régions comprises dans La Nation germanique à l'Université de Louvain" Tome I, door J. Wils.

Wij bevonden ons inmiddels in de gelegenheid inzage te nemen van Tome 2, voor de periode 1834 - 1909, en wel in de Universitaire Bibliotheek te Leuven zelf.

De gaping tussen de jaren 1776 - 1834 is ontstaan tijdens de Franse overweldiging van onze gewesten. Deze schafte zonder meer de kath. universiteit af, sloeg de colleges aan en eigende zich haar goederen toe.

1814 en 1815 werden pogingen aangewend om de Alma Mater terug vlot te krijgen, pogingen die echter jammerlijk mislukten.

Monseigneur Sterckx, aartsbisschop van Mechelen, zal in 1832 de wagen terug aan het rollen brengen met het gevolg : een nieuwe bloeiperiode.

De toestanden blijken echter veranderd.

De banden die onze gewesten met Centraal Europa gedurende eeuwen verbonden waren verbroken. De moderne Europese staten (Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Frankrijk) hadden de plaats ingenomen van het Ancien Régime.

De historische landen van Overmaze waren verbrokkeld.

Het Franse regime trok een eerste scheiding tussen het departement der Ourthe (nu prov. LUik) en het departement van Nedermaas (nu Ned. Limburg).

Het Verdrag van Wenen 1815 schonk Eupen-Malmedy en Hertogenraad aan Pruisen.

1839 voltrok de scheiding tussen Ned. Limburg en de prov. Luik.

Te Leuven was de Germaanse Natie verdwenen. Stilaan zou ze door andere verenigingen vervangen worden.

In 1872 - 1873 werd "Helvetia" opgericht, de studenten van Zwitserse nationaliteit groeperend.

In 1877 "Tungria", die studenten van alle nationaliteiten aanvaardde, van het ogenblik dat ze duitssprekend waren.

In 1884 ontstond "D'Letzeburger zu Löwen".

In 1896 "Lovania". Deze vereniging stak van wal met 7 leden in 1895 en telde er in 1905 over de honderd. Zij gaf bij gelegenheid van het 10-jarig jubileum een "Liber memoriales" uit, onder de titel "10 Jahre deutschsprechenden Studententums in Löwen". De vereniging stond om haar studentikoze feesten en haar uitzonderlijke tucht, zeer in aanzien.

Het tweede boekdeel van de h. Wils geeft, gerangschikt per land en per faculteit, de studenten op van duitse taal : Oostenrijk-Hongarije, Duitsland, Luxemburg.

De studenten uit het N.O. der provincie Luik werden derhalve automatisch uit de nieuwe lijsten gesloten.

Uit de huidige Oostkantons treffen we er nog ettelijke aan, die we hier opsommen.

SCHILLINGS Nic. Jos. 1843-1846.
Geboren te Lontzen 5/2/1822, priester gewijd te Luik 14/9/1846, baccalaureus theologie 1851, kapelaan te Aubel 24/12/1855, pastoor te Ramelot 19/12/1857, te Strée 6/7/1861, te St.-Jansert 12/2/1887. Nam ontslag 29/4/1898 en overleed te Aubel 31/5/1899.

PONSGEN Henri-Jos. 1859-1860.
Geboren te Eupen 21/1/1831.

BRANDT Mart.Louis 1867-1870.
Geboren te Eupen 21/7/1837, priester gewijd te Mechelen 11/6/1870. Na werkzaam geweest te zijn in de missies, van 1891 tot 1892 terug te Eupen.

MENNICKEN Nic. Hub. Aug. 1870-1874.
Geboren te Eupen 14/8/1845.

HUEFFER Guill. 1898-1900.
Geboren te Eupen 17/3/1877.

XHONNEUX Jacques, 1882-1889.
Geboren te Lontzen 18/12/1862, doctor in geneeskunde, 1889.

MENNICKEN Joseph, 1875-1876.
Geboren te Eynatten in 1853.

DE GRAND'RY André.
Geboren te Eupen, zoon van de afgevaardigde van Eupen in de Reichstag. Ingeschreven rond 1880 in het Landbouwinstituut.

We ontmoeten verder nog enkele studenten uit Malmedy en Aken.

- - - - -

O Wie -

Miere Ströpp, die allerhand
Ondöch en ne Kopp mer hant
En bej jenge Unfug fehle,
Sönd Bejräfnes an et speele.
Wie se met der Chrestean
Vange jrad an't drage an,
Twei vörop met Onkrutkränz,
Kömt verbej der Dokter Lenz.
Jätt verwondert blitt dä stue,
Vrott : "Wat söd där do an't due ?"-
" Vör bejrave hej der Chress,
Weil dä os jestorve es !"
Kritt häe van die Ströpp jemeld.
" En watt hat höm da jefellt ?" -
" Ja, dä hauw der Mag verdorve
En woet krank en es jestorve !"-
" Hat där da als Kamerote
Jenge Dokter kome lote ?"
Vrott der Lenz en jrimmelt jätt,
Denn dat Spelsche vengt häe nett.
Dorop lut der klenge Fränz
Översij ens no der Lenz
En sätt dreist en kött bedaht :
" Nee, däm hant väer sell's ömbraht !"

Gerard TATAS.

WOERTERBUCH DER EUPENER SPRACHE
von
Aug.Tonnar u. Wilh.Evers
mit
sprachvergleichenden Worterklärungen
von
Wilh.Altenburg

Eupen 1899

Bij het uitgeven van genoemd woordenboek maakten de samenstellers hun stad en volk, liefdevol, een nalatenschap over voor alle tijden (1).

Het werk is de vrucht van jarenlang geduldig noteren van woorden, gezegden en spreekwoorden. Een inleidend gedicht luidt :

Levste Leser, lot dich sane,
We vel Möüte dat et wor,
All de Wört be-ëintedrane.
Änn te sömre männeg Jor.

Deze gegevens moesten dan verder met het onmisbare kommentaar worden aangeboden. Hiervoor heeft prof. Altenburg bezorgd. Hij geeft bij ieder woord, afleiding en verwantschap met naburige dialekten.

Speciale lettertekens geven zo juist mogelijk de verschillende nuances in de klanken van de volkstaal weer.

Eupen, zo besluiten de auteurs, vormt een afzonderlijke taalgebied (2). Zijn dialekt is zeer verscheiden van de andere Rijnlandse dialekten en heeft een eigen aard. De verzamelde woordenschat geeft een trouw beeld van de rijkdom van het dialekt. Veel, zo stellen zij vast, is in de loop der tijden te loor gegaan. Sedert 1899, datum van verschijnen van het woordenboek, is zonder twijfel nog veel in de vergetelhoek geraakt.

De Eupener volkstaal stemt in zijn brede lagen meestal overeen met het Hollands of beter het oud-Vlaams, stellen de samenstellers vast. De uitspraak van enkele klinkers vertoont zelfs gelijkenis met het Engels (3).

Met een pittig versje leidde Tonnar zijn werk in, met een ander, al even echt Eupensch vers, sluit hij het af :

Nou bla'rt, änn söckt änn lässt ouch gätt,
El märr met goue Sänne,
Ouch neit teglik van A bess Zätt,
Söss schloppt deer drövver änne.

Het woordenboek wordt aangevuld met een aantal bladzijden Eupener spreekwoorden, met de uitspraak in dialekt van voornamen, straten en omliggende gemeenten.

Ten einde onze lezers een klein inzicht te geven in de werkwijze van Tonnar en Evers, citeren wij hierna enkele lukraak uitgekozen woorden met

hun kommentaar. De speciale lettertekens moeten wij, evenals in beide hierboven overgenomen versjes, achterwege laten.

- - - - - -

Aat, w.e. Abflusskanal. Nach J. Jongeneel "Dorpsspraak van Heerle" wäre aat aus ageducht (= lat. aquaeductus) zusammengezogen; die limburg. Nebenform aag ist dagegen unmittelbar auf aqua zurückzuleiten.

Amesgetüüg, Ameschgetüüg, Werkzeug. Das kelt. ambactus, ahd. ambaht, mhd. ambet, ammet, erscheint in den westvläm. Mundarten in der Form ambocht, welche neben der gewöhnlichen Bedeutung auch die Bedeutung "Handwerk" angenommen hat. Das Eupener Wort hat die letztere Bedeutung (Handwerkszeug) bewahrt, dürfte aber der Form nach eine ähnliche Assimilierung erlitten haben wie das mhd. ammet.

an hönnes, zu Hause, bei Ihnen. Die Silbe es in dieser und ähnlichen Zusammensetzungen ist eine Abschwächung aus Hus, demnach wörtl. = "ihr Haus". Im Limburg ist nur die Verbindung mit Subst. im Gebrauch, z.B. bakkes (Backhaus), pannes (Pfannhaus, Brauerei).

Baakauv, s.er. Ein Monstrum des früheren Aberglaubens. Ein Untier mit dickem Kopf und langem Schweif, welches seine Vorderbeine über die Schultern der abendlichen und nächtlichen Wanderer legte und sie, mitschreitend oder laufend, nach Hause begleitete. Der Sage nach hielt sich dieses Monstrum noch bis anfangs dieses Jahrhunderts, besonders an dem Laufe des Gospertbaches, auf. Et Baakauv kömmt, ist noch heute ein Schreckruf für Kinder.

Bar, w.e. grosser irdener Topf zum Aufbewahren der eingesalzenen Butter, des Sauerkrautes, der Schneidebohnen usw. Mit frz baril, engl. barrel ist das Wort vielleicht auf das kelt. bârr "Spitze" zurückzuführen; daher ein in der Mitte ausgebauchtes, nach oben engeres Gefäss. Jongeneel giebt die Erläuterung "steenen vat, Keulse pot".

Böckem, m.e., Bücking, Böckemske, Böckemskere, kleine Bückinge; hee kreg 'ne Böckem, einem fein und verblümt die Wahrheit sagen.

Botteramm, w.e. Butterbrot, hee had de Botteramm verlore, ist angetrunken. Es ist schwer zu entscheiden, ob in dem ndl. botterham der letztere Bestandteil mit ndl. -engl.ham (Schenkel, Schinken) zusammenhängt.

Fack, m.e. Holzbündel, Schanze, hölz. Kerl; Kürzung aus frz.-engl. fagot, schwerlich unmittelbar aus lat. fax (woher Diez fagot ableitet) oder aus "Fackel" (facula). Wie das wallon, fahenne, geht auch fagot auf fagus "Buche" zurück.

Flau, ohnmächtig; Flauegkeit, w.e. Ohnmacht. Flauwärm, sehr drückende Luft. Flau = ndl. flauw, Mholl. flaeu, erst spät in das Rdl. übergegangen (im allgemeinen sind mit F statt v anlautende ndl. Wörter Lehnwörter oder jüngeren Ursprungs).

Groum; m. Grummet; sei gönt ä gne Groum; sie haben Ueberfluss; verkürzte Form aus mhd. grounmât "grün gemähtes Nachheu".

Hanepink, w.e. Mehlbeere vom Weiss - u.Rot.Dorn; = hagenpink, limb. haneappel. Schwierigkeit macht die Deutung von pink; es könnte auf ndl. pink (engl.pinky) "kleiner Finger, etwas kleines" zurückweisen (pinky ist vielleicht dem kymr. pinc "Sprosse" entlehnt). Engl. pink (nelkenrot) kommt wohl kaum in Betracht. Entstehung aus einer Form pinneken (von pin = Pflock, Nagel) wäre denkbar, obwohl nicht völlig zweifelsfrei - Schliesslich könnte auch frz. aubépine, alba spina (wallon. in âbdispenne entstellt), sich eingemischt haben.

Huschert, m.ü., Haushaltung; huschere, sich im Hause beschäftigen, 'ne grute Huschert Käinder, viele Kinder. Huschert ist (unter Versetzung der r) aus dsch. Hausrat (ndl. huisraad) entstanden.

Kropett, w.e. Kartoffel. Die wallon. Form für Kartoffel lautet krompire (aus landschaftl.-nvläm.grondpeer "Grundbirne"); in Eupen hat man aus Missverständnis wallon. kropette (in Verviers und Lüttich - "Zwergebohne", niedrige Strauchbohne, haricot nain) in der Bedeutung von krompire genommen.

Linet, s. Leinwand; limb.lievet und liewent, zusammengezogen aus ndl. lijnwaad, bezw. Linwât. (ahd. wât, giwâti, durch Angleichung an winden - nhd. Gewand).

Makai, Kukis, m. frischer Milchkäse, Quark, Molken; das 1.Wort ist auch allgemein rheinisch; wallon. makeaie, wahrscheinl. von einem Stamm mak "schlagen" (Schlagen od. Umrühren des Quarkes).

Ninökele, Neun-Nullenspiel; in Limb. nienöke, in Aachen ninöigle; wörtl. - neun-Augen-spiel).

örres, irgendwo; örres-hän, irgend wohin; in Aachen örgens, örge, in Limb. ierges, ndl. ergens, mhd. iergen. Der Ausfall von g und n in örres hat nichts Befremdentes.

Wamesch, s. Wams; gäck Wamesch toller Kerl; ldsch = ndl. wammes, gekürzt aus wambuis, mhd. wambeis, wamms.nhd.Wams; aus nndl. wam. mndl. und. mhd. wamme Bauch. Das Wort bedeutet ursprüngl. Bekleidung des Rumpfes unter dem Panzer (mtl. wambosium aus wambuis).

1) Den Eupenern bieten wir in Liebe ein Vermächtnis für alle Zeiten (uit het Vorwort).

2) EUPEN, an der äussersten westlichen Grenze Deutschlands gelegen, (het woordenboek werd in 1899 uitgegeven) bildet einen gesonderten Sprachkreis; seine Mundart ist von den anderen rheinischen Mundarten sehr verschieden und eigenartig. Durch langjähriges, mühevolles Sammeln der einzelnen Wörter, Redensarten und Sprüche kamen wir in die Lage, ein klares Bild von dem heutigen noch immer reichhaltigen Bestande der Eupener Sprache zu gewinnen, so vieles auch bereits im Laufe der Zeit untergegangen ist. (uit het Vorwort).

3) Die Eupener Mundart stimmt in ihrer Breite vielfach mit dem Holländischen bezw. Altflämischen überein und hat in der Aussprache einiger Selbslaute hie und da Aehnlichkeit mit dem Englischen.

- - - - - - - -

Wat ann eene-n-éss.

Wenn enns oos Leeve geet sien Eind entgege,
dann éss et graad wé op Fastoovesball,
et kömmt d'r Owebléck et Maske-n-aaf te lege
änn me siet noo elösch dat vööl woor Rook änn Schall.

Me erkennt noo, dé wuue me métt te done,
e Leeve ho, wat sée vöör Mänsche sönnt,
wuue me 'ne Leevesloop moss métt tesame gone,
ann dé me métt de Joore sech gewännt.

De Charaktere sönnt noo ann d'r Daag enns koome,
et Leeveswerk va géddereene droog noo Vroot,
me siet d'r Weig dé me-n-eropp geklomme,
me weet off me-n-errékt wat me gesoot.

Et finnste-n-éss eel dat me kann erkenne,
sech sälver ooch änn beter sech versteet,
dat me de Wält aasiet vöör mie of ooch vöör männe
dat me sie Leeve noo te Leeve weet.

Veer wélle somsemare alsue saane,
me weet noo wuue me draan éss métt dat Dänk
me weet wat me verluur änn wat me noch kann haane
änn siet ä gédder Daag Goodes Geschenk.

Jean VILVOYE.

EEN GELUKKIG INITIATIEF.

VERENIGING VOOR VREEMDELINGENVERKEER EN TOERISME "DE VOERSTREEK"

In ons nummer van 1 juli 1957 kondigden wij, onder een gelijkaardige hoofding "Een gelukkig Initiatief - Le Syndicat d'Initiative des trois Frontières" de stichting aan van een vereniging die zich tot doel stelde de streek der "drie grenzen" voor het toerisme open te stellen.

Wij hadden het genoegen het nette drietalig folder door genoemd syndicat uitgegeven op duizenden eksemplaren onder onze lezers en over het Vlaamse land te verspreiden.

Januari 1962 maakten wij op gelijke wijze de propaganda mede van de "Vereinigung der Verkehrsvereine der Ostkantone", Bd. Piercot 50, Liège. Weer verspreidden wij het veelkleurige mooie folder door deze vereniging ter beschikking gesteld.

Vandaag hebben wij het genoegen de geboorte mede te delen van nummer drie, de "Vereniging voor Vreemdelingenverkeer en Toerisme" De Voerstreek" met zetel Withuis, 137, Moelingen.

Het Belg. Staatsblad van 9 april 1964 publiceerde de statuten, waaruit wij een paar artikels citeren :

Art. 3. De Vereniging... is een door het Belg. Commissariaat-Generaal voor Toerisme erkende groepering van gewestelijk belang, die ten doel heeft het plaatselijk toeristisch bedrijf te verdedigen en te bevorderen, alsmede er voor te zorgen dat de toerist uitstekend onthaald wordt.

Zij heeft inzonderheid tot taak :

1. De monumenten, het natuurschoon, de kunstgewrochten en al wat de toerist kan aantrekken, te beschermen en goed te doen uitkomen.
2. De produkten van het kleinbedrijf, voor zover ze met het toerisme verband houden, te beschermen en goed te doen uitkomen.
3. Inlichtingen betr. hotels, pensions, logementen en campings te verspreiden.
4. Manifestaties, feesten en attracties van alle aard in te richten waardoor het gewest bij de toeristen meer in trek kan komen of de toeristische merkwaardigheden meer bekend kunnen geraken.
5. In de mate van het mogelijke de nodige signalisatie ten behoeve van de toerist aan te brengen.
6. Propaganda en publiciteit uit te breiden, inzonderheid door middel van

brochures, folders, plakbrieven of alle propagandamateriaal, voordrachten, campagnes in pers, radio en televisie.

7. Alle initiatieven op sportgebied, in verband met de aantrekkelijkheden en het onthaalvermogen van het toeristisch gewest dat zij vertegenwoordigt, in de hand te werken.

Art. 19. De vereniging houdt zich buiten alle politiek en staat open voor iedereen en voor alle opinies. Zij verbindt zich alle Belgische wetten na te leven. Haar algemene propaganda zal zo mogelijk viertalig zijn - nl. Nederlands, Frans, Engels en Duits - in de gevallen dat dit noodzakelijk blijkt of wettelijk voorgeschreven zou zijn.

In een druk bijgewoonde algemene vergadering op 30/4, vernamen wij dat het bestuur inmiddels niet bij de pakken is blijven zitten. Het zal de streek nog tijdens het seizoen 1964 van zijn werking laten genieten.

V.T.B. - V.A.B. Antwerpen gaf een extra Voernummer van de Toerist uit (15/6) en daarenboven een speciale brochure "De Voerstreek" in de reeks Vlaamse Toeristische Bibliotheek.

Toeristenkampioen, 's-Gravenhage (1/4) publiceerde een warme oproep tot bezoek aan de streek.

60 reisleiders van de K.W.B. maakten een verkenningstocht in afwachting dat hun onderlinge groepen naar de streek komen afgezakt.

In de stille Voergemeenten een massa toeristen aanlokken zal menigeen gewaagd heten. Hotels zijn er, althans voorlopig nog niet. Staan echter ter beschikking : een zevental huizen die volledig pension geven, twee flink ingerichte en erkende campings, enkele gemeubelde appartementen, zes bivakhemen voor jeugdgroeperingen, enz. enz. Het al met een capaciteit van 14.000 overnachtingen.

Op het programma zijn tevens voorzien : het uitgeven van een propagandafolder en een fotoprijskamp.

Een prachtige "Toeristische Weg- en Wandelkaart van de Voerstreek", ontworpen en getekend door Lic. M. Walpot, in kleurendruk, is ter beschikking op het sekretariaat, Withuis 137, Moelingen.

IN MEMORIAM JULIAAN MOLEMANS.

Te 's-Gravenvoeren overleed, onverwacht, in de nacht van 3 april 1964, Juliaan Molemans, brigadier der douanen.

Dit verlies heeft niet alleen zijn geachte familie, ook velen rondom hem, zwaar getroffen.

J. Molemans werd geboren te Bocholt. Hij was achtereenvolgens in dienst der douane in Lozen, Visé, Schönberg en 's-Gravenvoeren. In deze laatste post van 1938 tot 1958 toen hij met rust ging.

J. Molemans was een voorbeeldig echtgenoot en vader, een plichtgetrouw ambtenaar, behulpzaam voor zijn evennaaste, overtuigd Vlaming, rostvast gelovige.

"Nu zijn eigen kinderen zijn onmiddellijke zorgen niet meer nodig hadden, nu hij "op rust" was, had hij zich een nieuw gezin gekozen: de familie der christen mutualiteit" zegt zijn doodsbeeldeke. Hij sloofde zich werkelijk af voor de leden.

Hij was voorzitter van het plaatselijk Ijzerbedevaartkomitee. "Wij spraken er over zijn jubileum te vieren, omdat hij vijf en twintig maal naar Diksmuide is geweest. In plaats daarvan staan wij hier bij het graf" zo sprak sekretaris Claessens in zijn ontroerende lijkrede.

"Iedere morgen toog hij ter kerke om te putten aan de krachtbron van de liefde. Christus'offer" zegt ten slotte weer zijn doodsbeeldeke.

Kan er schoner troost bestaan voor allen die hem kenden en liefhadden ?

Namens het L.V.V. Komitee werden in 's-Gravenvoeren twee HH. Missen gezongen voor zijn zielerust.

God geve hem deze rust in eeuwigheid.

- - - - - - -

Bij onze Prijsvraag "Waar staan deze kruisen ?

Hierna het antwoord op deze prijsvraag.

De twaalf gereproduceerde kruisen bevinden zich alle op het grondgebied der parochie 's-Gravenvoeren.

Zij staan :

1. Kruisbeeld in de kapel Lhomme.
2. Op Kingberg
3. Aan Schietekamer.
4. In het Straatje.
5. Konijnenberg.
6. In de Grebbe.
7. Op de Dries.
8. Op de Moelingerweg.
9. Hoek bosje Vitschen.
10. Schoppenerweg
11. Maastrichterbeeldje.
12. Aan de Zaagkoel.

- - - - - - - -

MODDER

M O D D E R .
- - - - - - -

Wi léfflech klängt et än mien Uhr
dat allderfinnste Woort,
iech hann, esue lang mie Leeve duurt,
e finndert neet gehoort.

Va minne öschte Leevesdaag
hass doo gesörgt vöör miech,
ann diech hann iech mie Leed geklaat
koss ett märr saan ann diech.

Doo drüggdes aaf minn Trienne deck
hass ömmer miech getroost,
noo bess doo vurrt, kömms nömmer tröck,
béss vann all Leed erloost.

Zeleeve datts doo neet ann diech,
märr ömmer aan dien Kaind,
watt doo mär hotts, doo goffs ett miech
hass't ömmer goot gemaint.

Hü kann iech ann dien Graaf märr stoon,
wuue doo noo räuss ä Vrée,
mott minne Weig alleen noo goon,
bés iech diech weer wäärt seen.

Woorden :

Jean Vilvoye.

Muziek :

Willy Ostijn.

Uitgave :

Langohr-Veltmans-
Vreuschemen Komitee,
Melkerijstr. 35,
HALLE (Brab.)

Gedicht: Jean Vilvaye

Zacht

Mod

18

p

Wi lief-flich klängt et än mien Ohr dat

p

cresc.

all-der finnste Woort, iech hann, eine lang mie Lee-ve duurt, e

cresc

p

finn dort neet ge-hoort. Vöi minne öschte Lee-vesdag hass

p

doo ge-sorgt vöor miech, ann dich kann iech mie leed gellaat koss

Aan Jean Velvoze opgedragen

Wilh Ostyn.

Rit-----

p Tempo

ett märr saam ann dieh. Soo drügg des aaf min Trienne dieh, hass

Rit----

p

öm-mer mieh ge-troost; noo bess doo vuett, könns nömmer tröch, bess

vuett

vann all Leed er-loost. Ze-lee-ve datts doo neet arm lieh, märr

mf

mf

öm-mer ann dein Kind. watt doo märr hotts, doo goffs ett mieh hass't

pp

öm- mer gool ge- maint. Hü Roun iech ann dien Graaf mäes stron, wuue

pp

doo noo räus ä Vrie, mott min-ne Weig al- leen noo goon, bess

iech diech weer wäärt seen

f

Rit.....

Januari 64

Wilf Oetjen

admodũ uidistis eum
ascenden
tem in ce
lum. alle
luya. Exurta
gaudiũ tuũ dñe
pro filij tui sup a
ces uenerabili quã pri c
nim ascensionẽ nũc de
ferentes. pia qs. ut et
nos per ipũ his cõmer
cijs sacratis ad celestia
cõsurgamus. Q. c. dñ.
ate. qui cum eo et ei

eos de mundo sed ut serues
eos a malo alleluya alle
p cõm.
Qui luya
bue qs dñe ut
per hæc sacramenta que
sumpsimus: illuc tendat
nre deuotionis affectus:
quo tecũ est nra substã
cia uis xpe dñs nr. Qui tu
In die ascensionis uniuersi

eum ascendentem in ce

lum ita uenit allelu

ya alle luya alle luya

Omnes gentes plau

dite manibus iubilate deo

in uoce exultacionis. e vo

Collecta

Concede qs̄ ua

omnipotens deus. ut qui hodi

erna die unigeniti tui

redemptorem nostrum ad celos

ascendisse credimus:

ipsum uiuum post passionem

suam in multis argumentis:

per dies quadraginta

apparens eis. et loquens

de regno dei. et conuescens

precepit eis ab ierosolimis

ne discederent: sed expectarent

promissionem patris quam au

distis inquit per os meum.

Quia iohes quidem baptiza

uit aqua: uos autem bap

tizabimini spiritu sancto non post

multos hos dies. igitur qui

conuenerant: interrogabant

eum dicentes. domine si in

tempore hoc restitues regnum

israel: Dixit autem eis.

Non est uestrum nosse tempora

's-Gravenvoeren
1627 - 1632

LOGEERINGEN ENDE ANDERE LASTEN AENGEBRACHT
TAXATIEN OFT REPARTITIEN
1627 - 1628 - 1629 - 1630 - 1631 - 1632.
- - - - - - - - - - - - -

Wijlen Carolus Waelbers heeft ons vele interessante zaken achtergelaten uit het verleden van 's-Gravenvoeren. Met wat een liefde heeft hij deze verzameld ! Niemand sprak dieper waarheid dan hij, toen hij, op de vlucht in Engeland tijdens de oorlog 1914-1918, dichtte
"Mijn hart is in Voeren..."

Een dezer hoogst belangrijke zaken uit zijn nalatenschap is het handschrift dat wij in dit en volgende nummers aan onze lezers voorstellen.

Wij publiceren hier fotocopie van het omslag. Dit omslag is reeds een eigenaardigheid en verdient een studie op zichzelf. Het bestaat uit een oud perkament, langs de voorzijde erg bevuild, hier weergegeven, in drie kleuren bedrukt met een Latijnse tekst en zang, langs de keerzijde, veel properder gebleven, eveneens met Latijnse tekst.

Het handschrift, langwerpig, meet 28 x 10 cm. Het telt 62 bladen, waarvan de 3 eerste onbeschreven, de volgende genummerd van 1 tot en met 58, waarvan slechts 49 op beide zijden beschreven, het laatste blanco en ongenummerd. Vier lederen nestels dienen om het boek te sluiten.

Het geschrift is nu eens goed bewaard, dan weer erg verbleekt, zelden echter geheel onleesbaar.

Wij hebben nergens de naam van de ambtenaar ontmoet die het boek gehouden heeft.

Hij schreef dag na dag op : de "logeeringen", inkwartieringen van allerhande troepen; oversten, soldaten, ruiters, soms ook hun vrouwen, paarden, enz. "andere lasten" tz. vervoer met kar en paard van de bewapening, de bagage der troepen, het leveren van haver, stroo, enz. verfrissingen voor de troepen. Hij geeft hier telkens de namen van de personen bij wie de inkwartieringen gebeurden, het aantal soldaten en paarden, het bedrag van de uitgekeerde vergoedingen.

Na elke doortocht wordt de somma van de kosten opgemaakt, waarbij het loon van de schatheffer gevoegd wordt, en het totaal verhaald op de ganse bevolking (Taxatien en repartitien).

Vooreerst zullen we trachten de troepenbewegingen, in Voeren gewetensvol opgetekend, te situeren in het toenmalige tijdsgebeuren.

We zullen vervolgens een overzicht geven, aan de hand van de oorspron-

kelijke teksten, voor onze lezers nog zeer verstaanbaar van het ogenblik dat ze in hedendaags schrift worden overgezet, van de achtereenvolgende troepenbewegingen, met een of meer volledige doortochten.

Ten slotte zullen we de lijst geven van de toenmalige inwoners van 's-Gravenvoeren, ten minste deze in het boek vermeld. Onze Voerenaars van 1964 zullen in de soms wat aardige namen, zonder moeite hun eigen voorouders herkennen van voor ruim drie eeuwen geleden.

Ons heeft deze studie ten zeerste geboeid. Wij hopen van harte dat ze onze lezers evenzeer moge interesseren.

EEN BEETJE GESCHIEDENIS

1598 - 1621.

Van 1598 tot 1621 regeerden over onze gewesten de aartshertogen Albrecht en Isabella. Hun regering was, in vergelijking met de voorgaande decennia, herinneren we enkel Alva en zijn schrikbewind, een periode van rust en vrede, van bloei van kunsten (Rubens en zijn school) en wetenschappen (Mercator, Ortelius, Vesalius, Stevin).

De hereniging van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden konden ze echter niet tot stand brengen.

Bij hun verscheiden brak de Dertigjarige Oorlog uit. (1619 - 1648). De Noordelijke provincies sloten een verbond met Frankrijk. Op beurt of gezamenlijk vielen ze onze gewesten aan in de hoop de Spanjaarden te verdrijven.

In deze periode situeren zich de troepenbewegingen in het Voeren's handschrift opgetekend.

Het verdrag van Munster (1648) stelde een einde aan de vijandelijkheden. Een der bepalingen, onze streek aanbelangend, was de afstand van een gedeelte van Limburg aan het Noorden. Noord-Limburg, evenals Noord-Brabant werden Generaliteitslanden, t.z. het militaire bolwerk van de Hollandse republiek tegen het zuiden.

Hier dan nog een korte beschrijving van een dezer krijgsverrichtingen, nl. de inneming van Maastricht op 22/2/1632 (1).

Op 22 mei 1632 brachten de Hollanders te Nijmegen een leger van ongeveer 30.000 man tesamen met 83 stukken geschut.

---

(1) Naar de Algem. Geschiedenis der Nederlanden. Deel VI. De tachtigjarige oorlog. Hoofdstuk VIII. Krijgsbedrijven onder Frederik-Hendrik. De veldtocht langs de Maas. Blz. 268 en volg.

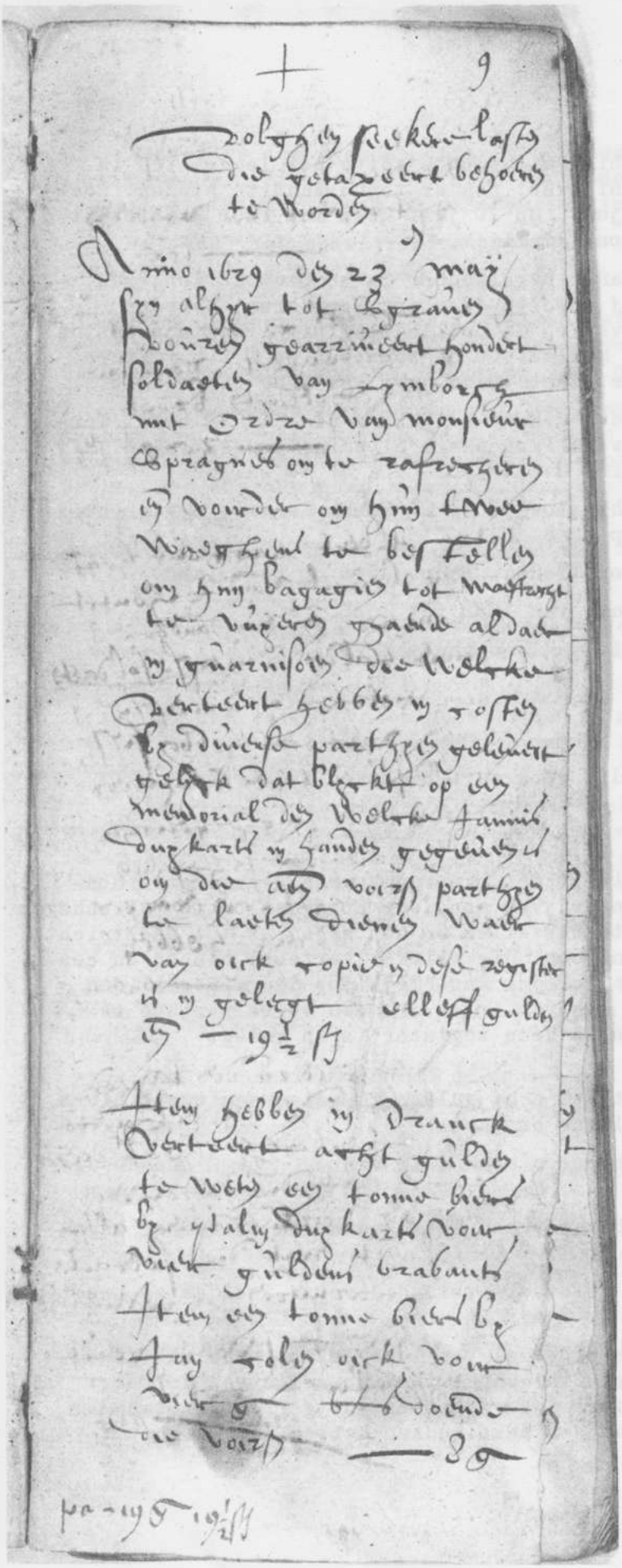

Volghen seekere lasten
die getaxeert behoeven
te worden

Anno 1629 den 23 may
sijn alhier tot sgraven Vouren
gearriveert hondert soldaeten
van Lymborch met ordre van
monsieur Spragnes om te rafre-
cheren en voirder om hun twee
waeghens te bestellen om hun
bagagies tot Maestricht te
vuyeren ghaende aldaer in
guarnisoen, die welcke verteert
hebben in costen bij diverse
parthyen gelevert gelijck dat
blijkt op den memorial den
welcke Jannis duykarts in handen
gegeven is en die aen voirs par-
thye te laeten dienen waer van
oick copie in deze register is
in gelegt elleff gulden en
19 1/2 st.

Aldus hebben sij dranck ver-
teert acht gulden te weten
een tonne biers bij palm
duykarts voirs vier gulden
brabants Item een tonne biers
bij Jan colen oick voir vier
g bb doende die voirs
8 g

pa - 19 g 19 1/2 st.

De opmars zou langs de Maas geschieden. Op 30/5 zette het leger zich in beweging. Venlo gaf zich op 3 juni over, zonder tegenstand te bieden. Roermond volgde dit voorbeeld de 5e juni. Op 10 juni kwam men voor Maastricht. De belegering van de stad begon onmiddellijk.

Op 25 juni verscheen de Spaanse bevelhebber Santa Cruz te Tongeren met een leger van 25.000 man. Hij stootte door tot Neerharen, beneden Maastricht, doch waagde geen aanval op de Hollandse linies. Begin augustus naderde Pappenheim uit Duitsland met 12.000 manschappen en 3.000 ruiters. Op 12/8 kwam hij in verbinding met Santa Cruz over een brug bij Geulle.

Beide legeroversten verstonden mekaar blijkbaar niet al te best. Terwijl Santa Cruz werkloos bleef, werd Pappenheim bloedig teruggeslagen. Hij zakte af naar Visé om de verbinding Maastricht-Luik af te snijden.

De verdedigers van Maastricht sloegen op 20/8 een laatste hevige bestorming af doch capituleerden op 22/8.

Santa Cruz trok zich terug op Tienen, Pappenheim op Duitsland.

De Hollanders bezetten Limburg van 1632 tot 1635.

Hierna bladen 9 tot en met 14 van het handschrift.

- - - - - - -

Volghen seekere lasten die getaxeert behoeven te worden.

- -

9 Anno 1629 den 23 may sijn alhier tot sgraven Vouren gearriveert hondert soldaeten van Lymborch met ordre van monsieur Spragnes om te rafrecheren en voirder om hun twee waeghens te bestellen om hun bagagies tot Maestricht te vuyeren gaende aldaer in guarnisoen, die welcke verteert hebben en costen bij diverse parthyen gelevert gelijck dat blijkt op den memorial den welcke Jannis duykarts in handen gegeven is en die aen voirs parthye te laeten dienen waer van oick copie in deze register is in gelegt ellef gulden en 19 1/2 St.

Aldus hebben sij dranck verteert acht gulden te weten een tonne biers bij palm duykaerts voirs vier guldens brabants

Item een tonne biers bij Jan colen oick voir vier g bb doende die voirs 8 g.

9b Item Jannis Duykarts heeft betaelt aen voirluydens om de voirs. bagagie tot Maestricht te vuyeren 10 G. 17 St.

Item Thys corten heeft noch geleveert voir die voirz. soldaeten broet voir 3 G. 7 1/2 St.

Item Albert Haccour heeft door beveel van schoutet Blanche en van andere onderhalden diverse soldaeten die welcke in diverse reysen verteert hebben ses guldens en thien stuyvers inbegrepen enighe gerichtscosten die de schepenen in het reparteren van een taxe gedaen hebben. Ick segge 6 G. 10 St.

Anno 1629 den tweede Octobris den heer gouverneur van Lymbourg heeft doen geven aen die vrouwen die de voirleden iaer alhyre in guarnisoen sijn geweest darthien g.swaer geldt doen in licht geld 16 G. 5 St.

volgende het schrijven van voirs. heer Gouverneur.

pag. 36 g. 19 1/2

10 Item Jannis Duykarts heeft betaelt aen den secretaris kevers om te maeken copie van onformatie dat genomen is van de schaede dat die soldaeten van Colonel Blanckarts gedaen hebben in deze quartier 7 g.

Anno 1629 den 7 octobris sijn van weghen den heer drossardt deses landts dalhem geboden vijf waghen met peerden om tot Wezet te ghaen laeden geweer of waepenen voir den Regiment van Graaf Herman van Berchg die welcke gevaceert hebben zes daeghen geestimert elck waghen 1 dagh op zes guldens maeken die voirz. vijf waeghen op zes daeghen 180 g.

Item Allardt Lynots is gesonden mit die voorz waeghen om die weder

pag. 187 g. 17 st. 18 d.

10b te doen comen de welcke ontbuydelt heeft soe aen enighe officieren wesende mit die voirs. waepenen als om enighe costen van voirs. voorluydens 15 g. 17

Item den voirs Lynotz heeft voir sijn vaccatie om die voirs. waeghens te convoyeren in het Landt van Julich en om te solliciteren om die wederom te hebben 12 g.

Item in Mayo lestleden is henrich Molenner geboden mit sijn karre en peerden te vuyren de bagagie van don Andreas de pradas de welcke verloren is en achterbleven ter cause dat die voirs soldaeten dat nyet en hebben willen laeten wederkieren hyr voir acht pattacons

Item den voirs henrick heyscht voir sijn vaccatie om mit die voirs soldaeten gevacceert te hebben hyr voir 2 g.

Item Wijnandt Cruytse heeft oick etlicke getouwen gedaen tot de voirs karre die oick verloren sijn met de voors karre waer voir den voirs Wijnandt heyscht 5 g.

11 Item Jan Beelboem heeft oick met een peerdt gevacceert met het voirs volck maer hij en heeft geen in sijn huys gehadt te weten geen soldaet waerom hyr alleenlick 2 g.

Item Gerard boullyon heeft oick een peerdt gedaen om de bagie van voirs volck te helpen wegh vuyren hyr voir 30 St.

Item Melchior Jongen heeft oick mit sijn twee peerden gevacceert mit de voirs volck wegh te vuyren maer hij en heeft ghen in sijn huys gehadt daer hyr voir noch 3 g.

Item frans barxhon seegt dat hij gegeven heeft aen Capitayn don Andreas de pradas haver en wijn voir vier pattacons ergo hyr

Jannis Duykarts heeft betaelt om eenighe bruggen over het waeter te repareren 15 g.

Item heyn heynnen heyscht om diverse vaccatien die hij voir dese gemeynte gedaen heeft soe in het landt van Gulich als elders bij provisie hyr 4 g.

pag. 36 g 6 st.

11b Item Rentgen Wyler heeft een karre faggen gevaeren vut de berchg bossche op dalhem hyr voir 30 St.

Item in Octobris 1629 heeft Gerard boullyon een waghen stroye gevaren op dalhem hyr voir 2 g.

Item Willem bycaer heeft oick een gevaeren maer hij en heeft maer drye peerds gehadt hyr voir 30 St.

Anno 1629 de tweede decembris is alhyr tot vouren gearriveert de capitayn don Michel dasevedo met vijf en twintich soldaeten mit ordre van heer drossardt deses lants dalhem den welcke Capitayn is gelogeert met billet ten huys van Frans Pollen mit seven andere persoene en met acht peerden en sijn den derden van hyr vertrocken hyr voir heyscht de voirs barxhon voir yeder man mit sijn peerdt vijftich stuyvers doen die voirs acht persoenen mit hunne peerden 20 g.

25 g.

12 Item hij seegt dat an voirs Capitayn heeft moeten geven voir wijn twee patacons

Lyns Peters Jan Mentgens weduwe Jan Schiepers en Willem bues hebben geleeveert onder hun acht vaet haver aen voirs capitayn doen hij vtrocken is om die mit hem te vuyren wel vstaen dat yeder een der voirs vier parthyen gelevert heeft twee vaeten haver het vaet ad 15 st alsoo coompt die voirs vier parthyen hyr van gelijck volcht

Lyns Peters	30 st
Jan Mentgens weduwe	30 st
Jan Schiepers	30 st
ende Willem bues	30 st

Thoma Thomsyn heeft den billet van vier soldaeten gehadt ergo 10 g.

pag. 21 g 18 St.

12b Lambert Jacobs heeft den billet gehadt van drye soldaeten ergo 7 g. 10 St.

Jaspar Clyns heeft twee capellaenen gehadt een jongen en twee peerden ergo hyr 5 g. 15 St.

Willem leenens heeft den billet gehadt van een soldaet aen den welcke men seegt dat hij een half pattacon gegeven en alsoo van daer vertrocken ten huys van frans pollen alwaer hij is onderhalden geweest alsoo hyr 29 1/2 St.

Jan bayarts heeft een soldaet gehadt is 50 St.

Rut Ruttens heeft een soldaet onderhalden is 50 St.

Wynandt Cruytse heeft een soldaet gehadt is 50 St.

Willem bycaer oock een soldaet waer overmits eenich gelt is hij vertrocken ergo hyr 35 St.

24 g. 9 1/2 st.

13 Geurd Maes heeft den billet gehadt van een soldaet 50 St.

Gerard boullyon heeft den billet gehadt van drye soldaeten ergo hyr 7 g.10 St.

Peter Claessens heeft den billet gehadt van een soldaet is 50 St.

Peter pietgens heeft den billet gehadt van een soldaet maer mits 31 St. die hij hem heeft gegeven is vertrocken ten huys van pollen ergo hyr allenlick 31 St.

Joris Schiepers heeft den billet gehadt van een soldaet is 50 St.

Peter hantsens een soldaet is 50 St.

Rentgen van Wyler heeft den billet gehadt van een soldaet maer overmits drije ort pattacons die hij hem gegeven heeft is hij vertrocken ergo hyr allenlick 2g. 4 St. 8 d.

pag. 21 g. 5 st. 6 d.

13b Gylis Aussems heeft onderhalden mit dirick houbiers een soldaet een vrouwen en een jonghe en drye peerden hyr voer seven gulden b.b. Waer van compt Gylis voirs 4 g. 10St.
en dirick houbiers 50St.

Nelis Wolters heeft den billet gehadt van een soldaet 50St.

Henry moelenner heeft den billet gehadt van een soldaet maer hij en heeft maer omtreent drie cop havers gegeven overmits welcke hij is van daer gebleven ergo hyr voir 12 St.

pag. 10 g. 2 St.

Somma dese voirs specificatien belopen ter somme van vier hondert tweenviertich guldens en sesende een half stuyver dico 442 g 6 1/2.

14 Bij dese voirschreven vierhondert twe ende viertich guldens en ses stuyvers 12 d geaddert twe en twyntich guldens voir den heffloon maeckt tsaemen vier hondert vier en sestich gulden en ses stuyver XV d.

Om dese voirschreven somme te recupereeren soe is geoerdonneert aen Jennis Duykarts sesendedertich schatten te collecteeren om te voldoen dye voirs specificatien ende daer van rekeninghe ende reliqua te doen aldus gedaen ende gepasseert overmydt Allart Lynodt stadnouder frans pollen Lenert op hal schepenen jan heynnnn Jaspaer .....
Wynant cruyts bedese ..... Dirick .....
geraer boullon Joris schieper wilhem Lenents Jan .....

Lenert hagelsteyn ende meer andere naeburen
actum desen vierden decembris 1629.

Bij mij Lenert op hal doer legherten vander voirs onderzaeten.

- - - - - - - - - - - - - - -

Naschrift.

Wat hebben wij nu uit deze regels geleerd ? Tenminste zij die de moed opgebracht hebben om ze aandachtig te lezen.

Een aantal namen leven nog voort in onze streek.

Onze brave voorouders van toen kregen ieder hun part van de troepen. Enkelen waren zelfs toen reeds zo slim hen enig geldstuk in de vuist te stoppen om elders "logement" te gaan zoeken, te meer daar de schatkist toch terugbetaalde !

Iedereen werd trouwens in eer en geweten vergoed.

Het bestuur, bestaande uit de "stadhouder" wel een pompeuze naam voor de toenmalige "burgemeester" van Voeren, de schepenen benevens enkele ingezetenen, waarvan enkele namen onleesbaar, droegen er zorg voor.

Jannis Duykarts schijnt de schatheffer te zijn geweest, laat ons zeggen onze gemeente-ontvanger. Hij betaalt uit en krijgt opdracht om de schatten te heffen die de gedane uitgaven moeten dekken.

In onze volgende bijdrage vertellen we over het verblijf van "een gereformeerden Cornet met sijn vrouwe ende Claesken sijn knecht", en van "Coesar Trompetter oick mit sijn vrouwe".

- - - - - - - - - - - - - - -

NOTA BETR. HET OMSLAG.

Wij hebben het interessant geoordeeld bijzondere aandacht te verlenen aan het omslag van ons handschrift.

Het is een stuk perkament, langs beide zijden beschreven, voortkomende uit een missaal. Het schrift is zwart, de hoofdstukken zijn in het rood aangeduid, de aanvangletters of rood of rood en groen. Enkele korte gedeelten dragen een notenbalk.

De teksten behoren tot de mis van O. H. Hemelvaart.

Zoals de lezer uit het vergelijken van de hier photographisch weergegeven teksten uit het oude missaal met die van het hedendaagse missaal, die wij hierna overdrukken, kan opmaken, kan hieromtrent geen twijfel bestaan.

Niet alle teksten echter komen voor in het hedendaagse missaal, nl. de Secreta en de Postcommunio (p.c.m.). Dit laatste werd samengesteld tijdens de regering van Paus Pius V (1566-1572). Het missaal waaruit dit per-

kament werd getrokken, is dus nog ouder.

Hier doen zich verschillende mogelijkheden voor.

Ofwel deed het missaal waaruit de bladen als omslagpapier werden aangewend (1627) geen dienst meer, juist omdat de teksten door Paus Pius V werden gewijzigd (ca 1572) - ofwel werd het wegens nog veel hogere ouderdom buiten gebruik gesteld - ofwel, we zitten in de tijd van geuzen en beeldstormers, werd het een prooi van hun vandalenwerk.

Hierna nu de teksten uit het huidig missaal, ter vergelijking. We onderlijnen de passages die op ons omslag voorkomen. De afkortingen die herhaaldelijk in de oude schriften voorkomen en die meestal door een accent boven het ingekorte woord worden aangeduid, bemoeilijken de vergelijking voor een niet geoefend lezer.

Buitenzijde van het omslag (blz. 21).

1° kolom

Introitus.

Viri Galilaei, quid admiramini aspicientes in caelum ? alleluja : quemadmodum vidistis eum ascendentem in caelum, ita veniet, alleluja, alleluja, alleluja.

Omnes gentes, plaudite manibus; jubilate Deo in voce exsultationis.

2° kolom

Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo (St.-Jan. XVII. 15)

Binnenzijde van het omslag (blz. 22).

1° kolom

Zie hierboven Introitus : eum.....

Collecte.

Concede, quaesumus, omnipotens Deus : ut, qui hodierna die Unigenitum tuum Redemptorem nostrum ad caelos ascendisse credimus; ipsi quoque mente in Caelestibus habitemus.

2° kolom.

Les uit de Handelingen der Apostelen I, 1-II.

... quibus et praebuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei. Et convescens, praecepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expactarent promissionem Patris, quam audistis (inquit) per os meum : quia Joannes quidem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies. Igitur qui convenerant interrogabant eum, dicentes : Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël ? Dixit autem eis : Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate : sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos.....

TRIBULATIONS D'UNE JEUNE PARISIENNE A MORESNET EN 18...

VI - LA LEGENDE D'EMMABOURG.

Nous voilà de nouveau en chemin, suivant la route qui conduit au château d'Emmabourg, et evissant gaiement sur ce que nous venons de voir.

Nous sommes en plein bois dans la montagne, les sentiers sont adorables; nous côtoyons un ruisseau bordé de saules; la plupart de ces arbres sont profondément excavés et leurs troncs rugueux ne semblent plus avoir que de l'écorce. Chers saules, troncs hospitaliers, écorces protectrices, combien n'eus-je pas à vous bénir ! Sans vous, peut-être, à l'heure qu'il est, je n'écrirais pas ces lignes, et cette journée, si féconde en événements, se serait terminée par une horrible tragédie !

Pendant que nous échangeons nos impressions de la journée, un bruit de feuilles qu'on piétine se fait entendre; ma tante se retourne et aperçoit un énorme sanglier.

Sans jeter un cri, sans paraître émue, ma brave tante me pousse dans le creux d'un de ces énormes saules, et, se plaçant devant moi, me dit doucement :

"Un sanglier va passer devant nous ! ne crie pas !... Tu m'entends bien, ma petite Marie, ne crie pas ! ne bouge pas!... Si nous restons immobiles, la bête passera sans s'aviser de notre présence; il dépend de toi de faire naître ou de conjurer le danger".

Je vous laisse à penser si je soufflai mot... Le courage de ma tante, qui s'était résolument placée devant moi pour me servir de rempart, imposa à mes défaillances. Nous attendîmes ainsi quelques minutes qui nous parurent terriblement longues, puis, de nouveau, le bruit de feuilles et de branches cassées se fit entendre, et, broutant de ci, de là, un animal passa devant nous. Il flaira légèrement dans notre direction, mais, avec un dédain superbe, il s'éloigna sans retourner la tête.

Si je tremblais, je n'ai pas besoin de vous le dire !

Lorsque cette énorme bête toute noire, à quatre pattes, avec sa grosse et longue tête et ses grandes dents de côté, fut à dix pas de moi, brrr ! quel frisson !

Ma tante sortit de l'arbre.

"Vien vite, me dit-elle, il se fait tard. Je te dis qu'il n'y a plus de danger".

Mais moi, je m'enfonçais dans mon creux.

"Tien ! regarde !... continua-t-elle, voici les tours d'Emmabourg".

Je risquai un oeil, j'allongeai une jambe, et voyant en effet se profiler à travers le feuillage une des tours du château, je me décidai enfin à sortir de mon lieu d'asile.

Nous ne nous amusâmes pas en route; je vous prie de le croire. Non; derrière tous les buissons il me semblait toujours voir un sanglier !... aussi fûmes nous bientôt au but de notre course.

C'est un bien vieux castel que celui d'Emmabourg; il date de Charlemagne; son nom lui vient d'Emma, fille de cet empereur.

Charlemagne voulait marier sa fille à son gré à lui; la jeune princesse désirait prendre époux à son choix. Elle aimait un sien cousin dont elle était adorée; l'empereur avait jeté les yeux sur un prince quelconque qui lui gardait une frontière. Dans les cours comme dans les villes, et même dans les campagnes, c'est l'histoire éternelle du coeur aux prises avec les intérêts et les convenances.

Le neveu de Charlemagne demanda à son oncle le main de sa cousine. Charlemagne la lui refusa et intima à sa fille l'ordre d'épouser son garde-frontière. Ni larmes ni prières ne purent le fléchir; il faut croire qu'il avait raison, en sa qualité de père et d'empereur; mais les jeunes gens n'étaient pas de cet avis.

La pauvre princesse voulut mourir; alors son cousin lui dit de si belles choses qu'elle consentit à vivre.

Pour échapper à une séparation éternelle, il ôsa lui proposer de fuir; la princesse se laissa persuader, et, dans une petite chapelle, au milieu des Ardennes, un prêtre de bonne volonté bénit leur union.

La colère de Charlemagne fut terrible !... Il les fit chercher dans tous les coins de son empire; mais on ne les trouva pas, ou du moins on feignit de ne pas les trouver, car on fouilla tous les châteaux à l'exception de celui où ils s'étaient réfugiés. La princesse Emma était si bonne que tout le monde l'aimait : personne ne voulut la livrer.

Bientôt la jeune princesse devint mère; elle mit au monde un joli petit garçon. Le château, perdu au milieu des bois, était une retraite sûre, mais séparée du reste des humains. Sa chapelle déserte n'avait pas de désservant. On ajourna le baptême du nouveau-né jusqu'à l'arrivée d'un chapelain.

Le plus grand de tous les bonheurs, celui d'aimer et d'être aimé, planait sur cette demeure !... Les deux jeunes époux ne demandaient à Dieu que de demeurer éternellement dans cette union parfaite et solitaire.

Ils furent exaucés.

Un orage épouvantable les surprit un jour dans le montagne, et la foudre, les enveloppant d'un de ses éclairs, les broya tous les deux.

L'enfant était au château sur les genoux de sa nourrice. Le même éclat de tonnerre qui avait frappé les parents vint le frapper lui-même, par un de ces coups en retour familiers à la foudre, et, la porte étant ouverte, Satan entra !...

On enterra, dans une chapelle souteraine du château, la princesse et son mari, dont on retrouva les corps à moitié consumés par le feu du ciel, et l'on déposa près d'eux le pauvre enfant couché dans son petit cercueil.

Charlemagne apprit le lieu de retraite de sa fille en apprenant sa mort. La colère céda la place à la douleur. Il envoya chercher ses dépouilles mortelles, ainsi que celles de son gendre et de son petit-fils, ayant dessin de les faire inhumer en sa cathédrale. On descendit dans la chapelle souterraine et l'on enleva les cercueils du prince et de la princesse; mais quand on voulut toucher à celui de l'enfant, on vit apparaître Satan qui s'y installa en maître, déclarant qu'on n'avait pas le droit d'enlever le petit prince, attendu que, n'ayant pas été baptisé, il lui appartenait.

Un clerc, bon théologien, entreprit de discuter avec lui et lui remontra en latin que, si l'enfant n'avait pas été baptisé, c'était faute de prêtre; mais, le diable ayant proposé au clerc de prendre la place du petit prince, et celui-ci s'y étant énergiquement refusé, la discussion en resta là, et Satan garda le petit cercueil. Il le garde toujours, assis sur le petit tombeau. Quand une affaire d'importance l'oblige à s'éloigner, il le fait garder par un de ses diablotins.

Voilà ce que nous raconta le gardien du château. Il ajoute que c'était Charlemagne lui-même qui avait donné à ce château le nom d'Emmabourg, en souvenir de sa fille.

Nous visitâmes cet antique castel dans tous ses détails : les grandes salles, les plafonds sculptés, les tours énormes, les escaliers en colimaçon, les cheminées colossales, tout gardait la trace du grand empereur; toutefois je ne considérais cela, je l'avoue, que d'un oeil distrait, impatiente d'en arriver aux souterrains.

Nous y pénétrâmes enfin, après mille détours. Le guide avait allumé un falot.

"Tien-toi bien, me dit ma tante, nous allons voir monseigneur le diable".

Eh bien, moquez-vous de moi si vous voulez, mais un léger frisson me courut le long du corps.

Au fond du caveau se dressait un petit cercueil de pierre.

"Voilà, dit l'homme, où fut inhumé le petit-fils du grand Charles.- Et il se découvrit.

- Vous l'avez connu ? lui demanda tranquillement ma tante.

- Non, madame, je n'étais pas né à cette époque, répondit le gardien avec un petit sourire d'indulgence.

- Et- dites-moi ! pourquoi le diable n'est-il pas aujourd'hui sur le cercueil ?

- Parce qu'on est probablement venu le chercher.

- Et son remplaçant ?

- On ne le voit plus guère; le diable sait qu'il peut savoir confiance en moi.

- Quand reviendra-t-il ?

- Ce soir.

- Et vous le voyez souvent ?

- Quelquefois !

- Aurons nous la chance de le rencontrer un autre jour ?

- Assurément.

- Faut-il vous prévenir ?

- Oh ! non ! le diable est capricieux et fantasque; il suffit qu'on désire le voir pour qu'il s'en aille.

- C'est bon ! nous en tenterons l'aventure".

Et mettant une pièce de monnaie dans la main de cet homme, elle prit congé de lui... et de son maître.

Moi, pour vous dire la vérité, je trouvais ma tante bien légère, bien imprudente et bien irrévérencieuse de parler ainsi d'une si terrible majesté !

Etait-il si sûr que le diable ne fût pas dans quelque coin à nous écouter ?

C'est toute songeuse que je sortis d'Emmabourg et que je repassai par les sentiers du matin. Ma tante cherchait à égayer en me racontant les joyeusetés de son enfance; cette sorte de défi jeté à monseigneur le diable avait glacé mon sourire.

Cependant, arrivés à notre traverse du matin, cette bonne tante, soulignant ses paroles de son regard le plus malicieux, me dit :

"Marie, souviens-toi bien que je te défends de rire si Mme la baronne met ce soir son beau bonnet à giroflées.

- Et son tour de cheveux, ma tante, et son tour de cheveux !" répliquai-je en oubliant toutes mes idées noires, soudainement envolées à ce joyeux souvenir, et en partant d'un éclat de rire qui ne s'arrêta plus qu'à Bempt, où nous arrivâmes exténuées de fatigue et de faim.

On nous fit mille questions sur notre voyage; nous y répondîmes sans rien passer sous silence, et même en embellissant un peu nos dangers et nos terreurs.

Du bonnet, pas un mot !...

- - - - - - - - -

N.B. Wij staan niet in voor de echtheid van bovenbeschreven legende.
Redaktie Heem.

LANGOHR-VELTMANS-VREUSCHEMEN KOMITEE

Ereleraar Dr J. Langohr
Z. E. H. Dr H. Veltmans
Ir. J. Vercken de Vreuschemen

Postcheckrekening : 5202.51
Telefoon : 02/56.76.54

Bijlage HEEM Nr4/1964.
- - - - - - - - - - - -

HALLE (Brab.), de
MELKERIJSTRAAT, 35

VRAGENLIJST (1)

Wie kent, in het dialekt van zijn dorp, de namen van de delen van de poten van het paard, op de keerzijde van dit inlegblad, genummerd aangeduid ?

Hij gelieve ze duidelijk in te vullen, liefst in drukletters, met de pen, achter ieder nummer - en het blad aan ons adres terug te sturen.

Het is niet nodig alle aangeduide delen te kennen. Stuur in wat u kent.

Misschien vindt U in de hiernavolgende reeks woorden het woord dat bij een of ander deel past :

" de pijp, zwilvratte, vratte, spronggewricht, sprong-
" gewerf, hiêse, kôôt, kôêt, pijpbeen, beenpijp, spoore,
" spaore, vietsje, de klos, boelee, kogel, viltlokke,
" de kroon, krôên, de voet, voot, klauw, vetlok, wusj,
" wis, de horen, de tîên, de véérze, véésje, vaarze,
" boelies.

- - - -

Ingezonden door : . . . . . .
(naam,dorp,beroep)

. . . . . .

. . . . . .

- - - -

1) Vragenlijst in verband met de samenstelling van het Woordenboek der Limburgse Dialekten door de R.K.Universiteit te Nijmegen.
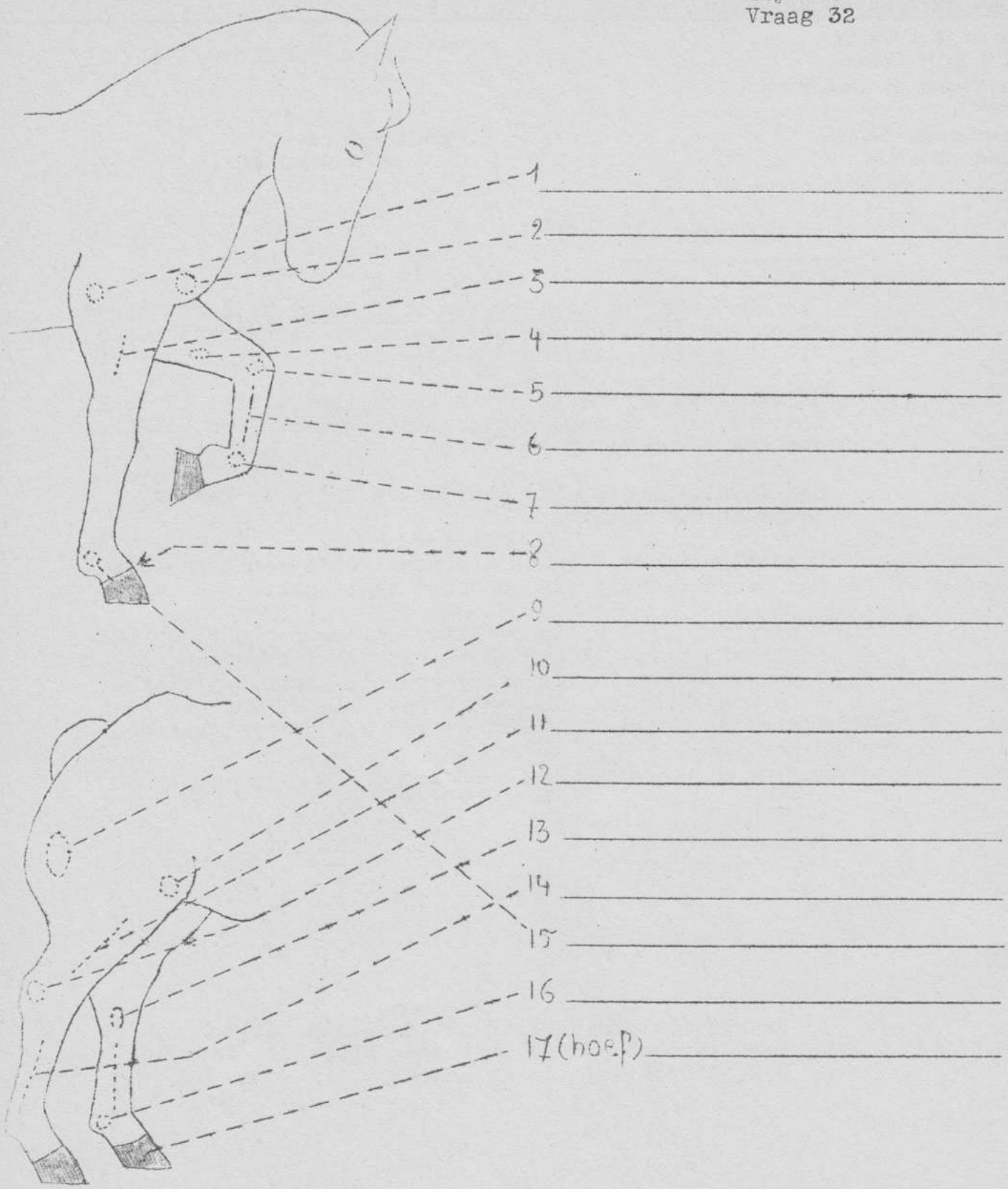
Lijst 8
Vraag 32